

DSI / Eno leto po izidu knjige Martina Breclja

Obračun Anatomije političnega zločina

Lani je založba Mladika izdala knjigo *Anatomija političnega zločina*, ki so jo predstavili v Tržaškem knjižnem središču TS360 in je močno odmevala v slovenski javnosti. Naletna je na veliko zanimanje, a bila je deležna tudi kritik in pomislekov. Društvo slovenskih izobražencev je povabilo njene avtorja, tržaškega novinarja Martina Breclja, da leto dni po izidu spregovori o predstavitvah in odmevih nanje.

Knjiga obravnava trojni umor v Rossettijevi ulici 31, ko so 10. marca 1944 izgubili življenje dr. Stanko Vuk, njegova žena Danica Tomažič in dr. Drago Zajc, ki se je takrat mudil pri njih na obisku. Martin Breclj se je lotil raziskovalnega dela, saj je ugotovil, da je bilo o trojnem umoru že veliko napisanega, a ga ni

nihče podrobno raziskoval z zgodovinskega vidika in z brskanjem po arhivih. Zato je najprej skušal zbrati že znane podatke o umoru trojice in pridobiti čim več novih. Raziskoval je po javnih in zasebnih arhivih v Trstu, Gorici, Novi Gorici, Ljubljani in Rimu. V knjigi navaja vire iz 27 arhivskih fondov in iz osmih drugih zbirk; o dogodku je zaslišal sorodnike žrtev in njihove znance ter našel deset pričevalcev. Pri raziskovanju se je posvetoval tudi z zgodovinarji, ki so se že ukvarjali s tem dogodkom. Predavatelj je najprej povzel glavne cilje, ki si jih je zastavil, in temeljne izsledke, do katerih se je dokopal.

Povzel je svoje pisanje v drugem delu knjige, v katerem je kritično analiziral prispevke piscev, po katerih so zločin zagrešili na-

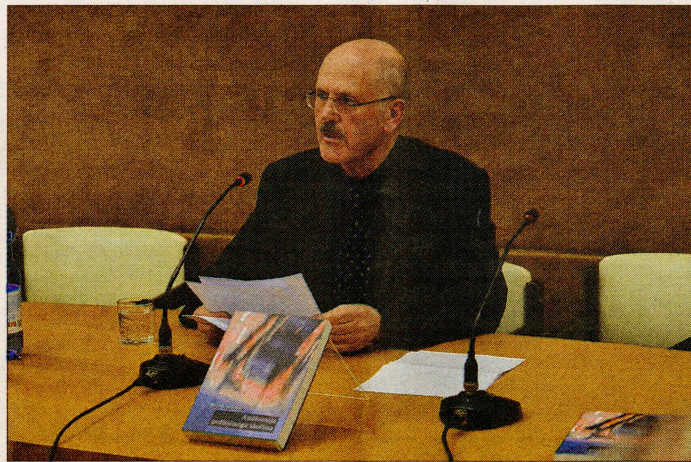

Foto damj@n

sprotniki OF, ne glede na to, če so bili četniki, domobranci ali pripadniki drugih oboroženih sil na nemški strani. Ugotovil je, da njihove rekonstrukcije ne zdržijo analitične kritične preso-

je. V tretjem delu je obravnaval prispevke piscev, po katerih je trojni umor treba pripisati komunističnim voditeljem OF, in spet ugotovil, da marsikatera razlaga ne zdrži kritične presoje. Obenem je razvil svojo rekonstrukcijo dogodka in jo povzel v štirih tezah.

Trojni umor so izvedli trije pripadniki Varnostno-obveščevalne službe OF (VOS), in sicer njen načelnik na Južnem Primorskem Vidko Hlaj ter varnostnika Albert Gruden in Slobodan

Šumenjak. Nekateri informatorji VOS so v svojih poročilih primorskemu in osrednjemu vodstvu VOS in Komunistične partije Slovenije (KPS) prikazali zlasti Stanka Vuka v negativni luči. Naročnike umora je treba iskati med člani Centrane komisije VOS in komunističnimi voditelji, ki so nadzirali delovanje VOS na primorski pokrajinski ali višji ravni. In četrta točka, glavna tarča trojnega umora je bil Vuk. Hoteli so se ga znebiti, ker je bil v njihovih očeh moteči element. Danica pa je padla zaradi moža, ker je bila politično "kompromitirana". Dr. Drago Zajc je bil zapisan kot politično problematična oseba pri OF.

Martin Breclj je za omenjeno knjigo prejel priznanje Boruta Meška 2016, ki ga podeljuje Društvo novinarjev in publicistov Slovenije, z utemeljitvijo, da gre za pomemben prispevek pri razkrivanju slovenske polpretekle zgodovine. Založba Mladika jo je dala ponatisniti, o njej pa je poročala glavnina slovenskih medijev.

V drugem delu večera je Breclj povzel kritike in pripombe zlasti štirih piscev: generalmajorja v

pokoju Marijana F. Kranjca, Jolke Milič, dr. Bojana Godeše in Ravla Kodriča. Glavna kritika je predvsem ta, da so njegove teze nezadostno utemeljene. Z vrsto dokazov in s podrobnimi informacijami je Breclj dokazal nasprotno. Analiziral je takratne položaje znotraj VOS-a in sestavil poročilo o treh osumljencih – Albertu Grudnu, Vidku Hlaju in Slobodanu Šumenjaku.

Ob koncu je Breclj omenil še kritike ljubljanskega zgodovinarja dr. Bojana Godeše, ki se je ob knjigo obregnil na predstavitvi na knjižnem sejmu v Ljubljani, v daljšem zapisu v Primorskem dnevniku in v prispevku O primorskem antifašizmu v zborniku TIGR. Na vsako kritiko je odgovoril s tehtnimi dokazi. Dejanjsko so knjigo pred objavo prebrali trije zgodovinarji – dr. Jože Pirjevec, dr. Renato Podbersič in dr. Boris Mlakar, ki niso imeli nobene pripombe. Kot je dejal Breclj, je njegova rekonstrukcija trojnega umora še bolj veljavna in trdnjša, saj je prestala nekaj preizkušenj. Obenem je javnost pozval k nadaljnjemu raziskovanju.

Obračun leto dni po izidu knjige anatomija političnega zločina

Martin Breclj, avtor znamenite raziskovalne knjige o umoru dr. Stanka Vuka, njegove žene Danice Tomažič ter njunega ljubljanskega gosta dr. Draga Zajca 10. marca 1944 v Trstu Anatomija političnega zločina, ki je konec leta 2016 izšla pri založbi Mladika, je napisal še obračun te knjige. Avtor namreč povzame glavne cilje in izsledke, do katerih se je v knjigi dokopal, ob tem pa omeni tudi ocene in druge odzive, ki jih je bila knjiga deležna. Še natančneje spregovori o tem, zakaj naj bi bili storilci zločina prav tisti (izvedli so ga trije pripadniki službe VOS OF, Vidko Hlaj, Albert Gruden in Slobodan Šumenjak), in predstavi dokaze v breme vsakega izmed treh. Obrazloži, da so zločin "navdahnili" nekateri informatorji VOS, naročnike umora pa gre iskati med člani Centralne komisije VOS in komunističnimi voditelji, ki so nadzirali delovanja VOS na primorski pokrajinski ali višji ravni. Avtor tudi sintetično in natančno napiše o motivaciji zločina – glavna tarča trojnega umora je bil Stanko Vuk; komunistični voditelji OF so se ga hoteli znebiti, ker je bil v njihovih očeh moteč element. V OF je namreč hotel zastopati in voditi krščanske socialce. Martin Breclj na koncu brošure odgovarja zgodovinarju dr. Bojanu Godeši, ki se je kar nekajkrat kritično obregnil ob njegovo tezo o motivaciji zločina, in omenja dva primera gradiva, ki sta ostala neuporabljena med raziskovanjem zločina, namreč šifrirana brzojavka in prstni odtisi.

